

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDEKİ UZAKTAN EĞİTİME İLİŞKİN PAYDAŞ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Ahmet Çağlar ÖZDOĞAN¹, Hasan Güner BERKANT²

1 Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma ABD Merkez/YOZGAT, caglarozdogan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1406-4155.

2 Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim ABD Merkez/YOZGAT, hgberkant@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0725-6036.

Geliş Tarihi: 30.08.2020 Kabul Tarihi: 07.12.2020 DOI: 10.37669/milliegitim.788118

Öz: Bu çalışmanın genel amacı, COVID-19 kaynaklı olarak yaşanan pandemi sürecinde Türkiye’de uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin çeşitli paydaşların (İl Millî Eğitim Müdürlüğü yetkilileri, okul yöneticileri, öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, öğretim üyeleri, öğrenciler, veliler) sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerini incelemektir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup, fenomenolojik (olgubilimsel) desene dayalı olarak tasarlanmıştır. Araştırma kapsamındaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplam 137 paydaştan elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda paydaşların uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşlerinin çoğunlukla zaman ve mekândan bağımsız olması, derslerin defalarca izlenebilmesi, pandemi döneminde eğitim ihtiyacının karşılanabilirliği, hastalığın bulaşmasına yönelik korunma, teknolojinin eğitim içerisindeki önemi ve teknolojik beceri geliştirilmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimin çoğunlukla belirtilen dezavantajları motivasyon kaybı, ölçme ve değerlendirmenin olmaması, internet ve bilgisayar gibi kaynakların yetersizliği, eğitimde fırsat eşitsizliği oluşturması, iletişim ve etkileşim yetersizliği, teknik problemler, sosyalleşme yetersizliği ve uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız olma durumları ile ilgilidir. Paydaşların çözüm önerileri çoğunlukla süreçte ölçme ve değerlendirilmenin yapılması, fırsat eşitliğinin oluşturulması, derse katılım ve etkileşimin artırılması, altyapının güçlendirilmesi, öğrencilerin kendi öğretmenleriyle ders yapması ve ders sayılarının azaltılması şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 dönemi, Uzaktan eğitim değerlendirmesi, Paydaş görüşleri

THE EXAMINATION OF STAKEHOLDERS' OPINIONS ON DISTANCE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC

Abstract:

This study aims to examine the opinions of various stakeholders (Provincial National Education Directorate officials, school administrators, teachers, school counsellors, instructors, students, parents) regarding the problems and their solutions about the distance education implemented in Turkey during the COVID-19 epidemic. The study was carried out with the interview method, which is one of the qualitative research methods, and it was designed based on the phenomenological pattern. The data within the scope of the research were obtained by using semi-structured interview forms and data were collected from 137 stakeholders. The content analysis technique was used to analyze the data obtained from the research. As a result of the study, some of the stakeholders' opinions on the advantages of distance education are as follows: it's independent of time and place, the lessons can be watched repeatedly, it meets the need for education during the pandemic period, it protects people against disease transmission, it's important for technology in education and developing technological skills. The disadvantages of distance education which are mostly stated are related with the loss of motivation, lack of measurement and evaluation, insufficiency of resources such as internet and computers, inequality of opportunity in education, lack of environmental communication and interaction, technical problems, insufficient socialization, and unpreparedness for the distance education process. The solution suggestions of the stakeholders are mostly declared about forming the measurement and evaluation in the process, establishing equal opportunities, increasing the participation and interaction in the lesson, strengthening the infrastructure, maintaining lessons with students' own teachers, and reducing the number of lessons.

Key Words: COVID-19 period, Distance education evaluation, Stakeholders' opinions

Giriş

Dünyada ilk olarak 2019 yılının Aralık ayında Çin'de görülen Koronavirüs-2019 (COVID-19), kısa sürede etkisini göstererek tüm dünyayı etkisi altına almış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Günümüzde hala giderek artan bir şekilde etkisini gösteren COVID-19 koronavirüsü (Yip ve Chau, 2020), son derece bulaşıcı bir hastalık olup hastalığa neden olan bu virüse karşı

da herhangi bir aşı veya kesin bir tedavi henüz mevcut değildir (Guragai, 2020). Bu kapsamda COVID-19 'un yayılmasını önlemenin etkili bir yolu olarak, Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) dahil olmak üzere dünyadaki birçok sağlık otoritesi tarafından savunulan standart bir uygulama olan fiziksel mesafenin korunması, birçok ülkede uygulanmaya başlanarak önleme çalışmaları kapsamındaki ilk adım olarak tanımlanmış (Hellewell ve diğerleri, 2020) ve bu durum günlük hayatta önemli zorlukları ve değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Guragai, 2020).

Kısa sürede dünyayı etkisi altına alan koronavirüsün etkilediği en önemli alanlardan birisi de eğitim sektörüdür. Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü tarih olarak 2020 yılı Mart ayından itibaren COVID-19 pandemisi ve bunun doğrudan ve dolaylı etkileri bazı zorlukları beraberinde getirerek günlük yaşam rutinini kesintiye uğratmış ve bu kesinti eğitim alanında da etkisini göstermiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de 11 Mart 2020 tarihinde görülen ilk vakadan sonra okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim kademelerinde eğitime kısa bir süreliğine ara verilmiştir. Ardından 23 Mart 2020 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından alınan karar ile birlikte yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir. Türkiye’de olduğu gibi küresel olarak COVID-19 pandemisi birçok ülkede eğitim sistemini etkileyerek eğitimin uygulanma biçiminde bazı zorunlu değişikliklere neden olmuş ve bu kapsamda ülkeler geleneksel olarak yapılan yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitime geçiş yapmışlardır (Al Lily, Ismail, Abunasser ve Alqahtani, 2020).

Uzaktan eğitim en genel anlamda, öğretmenler ve öğrencilerin farklı zaman ve mekânlarda bulunmalarından dolayı, derslerin işlenmesi ve öğrenmenin kolaylaştırılması için bilgi teknolojilerini aktif bir şekilde kullanmalarına dayalı olarak işlenen bir öğretim yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Valentine, 2002). Diğer bir tanıma göre ise uzaktan eğitim, öğretme ve öğrenme sürecinin büyük bir kısmında öğrenen ve öğretmenin birbirlerinden ayrı ve uzak olduğu, derse içeriğine uygun materyal ve dokümanların sıklıkla kullanıldığı ve daha bağımsız olarak yürütülen bir eğitim şekli olarak betimlenmektedir (Uşun, 2006). Her iki tanımda da görülebileceği gibi uzaktan eğitimde en önemli noktayı kaynak ve alıcının farklı ortamlarda yer almasının ve bilgi teknolojilerinin aktif bir şekilde kullanımının oluşturduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim ve bilgi teknolojileri özellikle son yirmi yıldır aktif olarak kullanılmakta olup, toplumun kabul ettiği en hızlı ilerleyen çevrimiçi ve çevrimdışı teknolojiler sayesinde insanlığın tüm kültürel değerlerini etkilemekte ve değiştirmektedir (Bayrak, Aydemir ve Karaman, 2017). Bu teknolojiler özellikle pandemi döneminde bilgi erişimini ve dağıtımını dünya nüfusunun büyük bir bölümü için kullanılabilir hale getirerek eğitim içeriğinin dijital ortamda taşınmasına ve aktarılmasına yardımcı olmuştur (Fidalgo, Thormann, Kulyk ve Lencastre, 2020).

Uzaktan eğitimi sağlayabilecek platformlar arasında en yaygın olarak çevrimiçi öğretim yöntemleri ve televizyon tabanlı kurslar bulunmaktadır (Teaster ve Blieszner, 1999; Valentine, 2002). Bu nedenle uzaktan eğitime geçiş kararı ile birlikte birçok ülke-

de çevrimiçi ortamlar ve TV yayınları bu süreçte aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Stojanovic, El-Khatib, Brandic ve Maalouf, 2020). Bu platformlar, sınıf ortamında yüz yüze gerçekleştirilen derslerin imkânsızlığında öğrenmeyi kolaylaştırabilmek için mümkün olduğunca öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşimin artırılmasına yardımcı olur ve bu şekilde uzaktan eğitimin geleneksel yüz yüze eğitime olabildiğince yakınlaşmasını destekler (Teaster ve Bliesner, 1999; Valentine, 2002).

Uzaktan eğitimin farklı uygulama biçimleri bulunmaktadır ve bunlar arasında da daha çok çevrimiçi öğrenme türlerinin sıklıkla uygulandığı görülmektedir. Bu doğrultuda dersler uzaktan eğitim kapsamında senkronik (eş zamanlı) ve asenkronik (eş zamansız) şeklinde yürütülebilmektedir. Eş zamanlı eğitimde öğrenciler ve öğretmenler önceden belirlenmiş bir zamanda (genellikle çevrimiçi) buluşurlar ve dersleri canlı olarak işlerler (Fidalgo ve diğerleri, 2020). Bu süreçte sınıf içi etkileşim ve tartışma, anlık olarak soru sorma ve anlaşılmayan kısımların ifade edilmesi gibi öğreten ve öğrenenler açısından daha aktif bir ortam oluşturulmaya ve yüz yüze eğitime yakın bir ortam sağlanmaya çalışılır. Eş zamansız eğitimde ise öğretmenlerin ve öğrencilerin eş zamanlı olarak çalışma imkânına sahip olamadıkları ve öğrencilerin istedikleri veya ihtiyaç duydukları anda internet üzerinden ders içeriğine (sunu, video, ses kaydı vb.) erişebildikleri eğitim türüdür. Katılımcılar arasındaki iletişim esas olarak e-posta ve çevrimiçi forumlar aracılığıyla gerçekleşir ve genellikle eğitmenler tarafından yönetilir (Watts, 2016).

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2020a) 23 Mart 2020 tarihinden itibaren üç televizyon kanalı ve EBA (Eğitim Bilişim Ağı) üzerinden her okul kademesindeki öğrencileri uzaktan eğitim kapsamına almıştır. Bu şekilde EBA (Eğitim Bilişim Ağı) üzerinden gerçekleştirilen dersler internet, TRT kanalı ile televizyon aracılığıyla derslerin yapılması sağlanarak TV ve internet tabanlı uzaktan eğitim platformları aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır. Üniversiteler açısından uygulama biçimi genel olarak çevrimiçi ortam sağlayan yazılımlar ile gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda bazı üniversiteler uzaktan eğitim yöntemi olarak çevrimiçi eş zamanlı yöntemleri kullanmayı, bazıları çevrimdışı eş zamansız yöntemleri, bazıları da karma yöntemleri kullanmayı tercih etmişlerdir (Kurnaz ve Serçemeli, 2020). Birçok üniversitede uzaktan eğitimde dersler sunu dosyalarının oluşturulması ve ders içeriklerinin paylaşımı (makale, ppt, Word, pdf vb.), canlı ders anlatımı ve video kaydı ile derslerin sisteme yüklenmesi, anlık soru sorma ve geribildirim verme, ödev paylaşımı gibi yöntemlerle işlenmiştir. Ayrıca üniversitelerin açılan derslere ilişkin olarak ölçme ve değerlendirme kapsamında ödev, proje, çevrimiçi sınav ve kısa sınav şeklinde farklı çevrimiçi yöntemler kullanıldıkları görülmüştür (YÖK, 2020a).

İlgili alanyazın incelendiğinde, uzaktan eğitime yönelik yapılan araştırmaların bir kısmının yüz yüze ve uzaktan eğitimin karşılaştırılmasına, bir kısmının ise sadece uzaktan yapılan eğitimin değerlendirilmesine yönelik yapıldığı görülmektedir (Çalışkan, Süzek ve Özcan, 2017; Dobbs, del Carmen ve Waid-Lindberg, 2017; Horspol

ve Lange, 2012). Karşılaştırmalı olarak yapılan araştırmalarda da uzaktan eğitimin değerlendirilmesi ve uygulanması bakımından bazı avantaj ve dezavantajların saptandığı görülmektedir. Pandemi dönemi içerisindeki SARS salgını sırasında yapılan bir araştırmada uzaktan eğitimin insanların kaygı düzeylerini düşürmede ve uzaktan iletişim yollarının kullanılması ile birlikte bilginin artması ve çoğalmasında etkili olduğu belirlenmiştir (Chan, So, Wong, Lee ve Tiwari, 2007). Uzaktan eğitimdeki avantajlardan diğerleri ise, öğrencilerin kendi hızında çalışmasına imkân vermesi, zaman ve alandan bağımsız olarak elde edilen esnek çalışma olanakları sunması, zaman tasarrufu sağlaması ve dolayısıyla da daha az maliyetli olması şeklinde sıralanabilir. Uzaktan eğitimin dezavantajlı noktalarından bazıları ise motivasyon sağlamada yaşanan güçlük, yüz yüze etkileşim eksikliği ve buna bağlı olarak yaşanan sosyal izolasyon, anında geri bildirim almada yaşanan zorluk, teknolojiye olan sürekli bir ihtiyaç durumu ve akreditasyonla ilgili yaşanan durumlardır (DePaepe, Zhu ve Depryck, 2018; Gewin, 2020; Horspol ve Lange, 2012; Lei ve Gupta, 2010; Venter, 2003; Zuhairi, Wahyono ve Suratinah, 2006). Çevrimiçi eğitimin getirmiş olduğu birtakım avantajlar görülmesine karşın, tüm öğrencilerin uzaktan eğitimdeki çevrimiçi sınıflarda başarılı olamadıkları ve uzaktan eğitim derslerindeki başarısızlık oranlarının geleneksel olarak yüz yüze yapılan derslere göre yüzde 10 ila 20 daha yüksek olduğu görülebilmektedir (Bawa, 2016).

Uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik çalışmaların COVID-19 pandemi dönemi ile birlikte daha da artış gösterdiği görülmektedir. Konu ile ilgili olarak ulaşılabilen çalışmalar incelendiğinde; Edelhauser ve Lupu-Dima (2020) uzaktan eğitim programlarının sıklıkla kullanıldığı Romanya’da COVID-19 pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitimde yaşadığı güçlükleri incelemişlerdir. Serçemeli ve Kurnaz (2020) COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim ile muhasebe dersi alan öğrencilerin, Altun-Ekiz (2020) ve Aktaş, Büyüктаş, Gülle ve Yıldız (2020) beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin, Altuntaş-Yılmaz (2020) ise fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşlerini incelemişlerdir. Mahdy (2020) ise COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitimin Veterinerlik Fakültesi öğrencilerinin akademik başarıya olan etkisini incelemiştir. Keskin ve Özer Kaya (2020) pandemi dönemindeki lisans ve lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin değerlendirmelerini; Kürtüncü ve Kurt (2020) ile Ramos-Morcillo, Leal-Costa, Moral-Garcia ve Ruzafa-Martinez (2020) hemşirelik bölümü öğrencilerinin COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitimde yaşadıkları sorunları; Yolcu (2020) ile Andoh, Appiah ve Agyei (2020) ise üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin değerlendirmelerini incelemişlerdir. Eroğlu ve Kalaycı (2020) Türk Dili dersinin uzaktan ve yüz yüze eğitim ile karşılaştırmasına yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Almaghaslah ve Alsayari (2020), Alpaslan (2020), Kurnaz ve Serçemeli (2020) akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Alam (2020) pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen ve öğrencilere yönelik paydaş görüşlerini, Kaden (2020), Koçyiğit ve Uşun (2020) ve Fidan (2020)

ise COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitime ilişkin öğretmenlerin görüşlerini araştırmışlardır.

Alanyazında ulaşılabilen araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde, COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitimde, daha çok üniversite ortamı içerisinde öğrenci ve öğretim üyelerinin görüşlerinin incelenmesine odaklanıldığı veya daha sınırlı olarak belirli bir grup üzerinde yoğunlaşıldığından dolayı diğer paydaşların görüşlerine geniş anlamda yer verilmediği görülmektedir. Bu çalışmada ise öğrencilerin, öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının, öğretim üyelerinin, velilerin, eğitimin organizasyon boyutundaki okul yöneticileri ile İl Millî Eğitim Müdürlüğü yöneticilerinin COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri daha geniş bir çerçevede ele alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle bu çalışmanın uzaktan eğitimi daha geniş açıdan ve bütüncül olarak değerlendirilmesi ve uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik alınan öneriler doğrultusunda da uygulayıcı ve program geliştiricilere bilgi sunması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın problem cümlesi, “Türkiye’de 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle uygulanan uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, Türkiye’de 2020 yılında yaşanan COVID-19 kaynaklı pandemi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim sürecine ilişkin çeşitli paydaşların (İl Millî Eğitim Müdürlüğü yetkilileri, okul yöneticileri, öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, öğretim üyeleri, öğrenciler, veliler) sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Paydaşların COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinin yüz yüze yapılan eğitime göre avantajlı ve dezavantajlı noktalarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Paydaşların COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde yaşanan zorluklara ve eğitimin kalitesinin artırılmasına yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, örneklemine, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Çalışma fenomenolojik (olgubilimsel) desene dayalı olarak tasarlanmış, veriler nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Fenomenolojik araştırmalar insanların dünyadaki olguları deneyimleme, kavramsallaştırma, algılama ve anlama yollarının çeşitliliğini derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir araştırma desendir (Limberg, 2008). Çalışmada incelenen olgu, COVID-19 pandemisinde Türkiye’de

uygulanan çeşitli kademelerdeki uzaktan eğitim sürecine ilişkin paydaş görüşleridir. Bu eğitim sürecine yönelik sorunlar ve çözüm önerileri, paydaşların görüşlerine başvurularak derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Görüşme yöntemi bireylerin, bir olay ve/veya olgu hakkındaki görüş ve düşüncelerinin sözel olarak belirlenmesine dayalı olarak gerçekleştirilen veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örneklemesine göre belirlenmiş olan, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Adana, İstanbul, Ankara, İzmir ve Yozgat illerinde COVID-19 pandemisi nedeniyle yürütülen uzaktan eğitim sürecinde yer alan çeşitli paydaşlardan oluşmaktadır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağı bulamadığı durumlarda ve araştırmacıya hız ve pratiklik sağlama amacıyla kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). COVID-19 pandemi dönemi içerisinde yüz yüze görüşmelerin pek mümkün olmaması nedeniyle, paydaşlar araştırmacıların pratik ve hızlı biçimde ulaşabilecekleri kişilerden seçtiğinden dolayı kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme grubu Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Örnekleme Grubuna İlişkin Dağılım

Örnekleme Grubu	N
İl Millî Eğitim Müdürlüğü Yetkilisi	2
İlkokul Müdürü	3
İlkokul Müdür Yardımcısı	3
Ortaokul Müdürü	3
Ortaokul Müdür Yardımcısı	3
Lise Müdürü	3
Lise Müdür Yardımcısı	3
Okul Psikolojik Danışmanı	5
Özel Eğitim Öğretmeni	2
Sınıf Öğretmeni	5
Çeşitli Branşlardan Ortaokul Öğretmenleri	8
Çeşitli Branşlardan Lise Öğretmenleri	7
Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyeleri	20
Veli	19
Üniversite Öğrencileri	19
İlkokul Öğrencisi	10
Ortaokul Öğrencisi	11
Lise Öğrencisi	11
Toplam	137

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmanın örnekleminde İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkilisi (N=2), okul yöneticileri (N=18), çeşitli branşlardan öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları (N=27), Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyeleri (N=20), veliler (N=19), ilkokuldan üniversite kademesine kadar 51 öğrenci olmak üzere toplam 137 katılımcının yer aldığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, açık uçlu sorulardan oluşan ve her bir paydaş grubu için ayrı geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmıştır. Araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formlarında paydaşların COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları ve eğitimin niteliğinin artırılmasına ilişkin görüşlerini incelemeye yönelik olarak toplam üç soru hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formları araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış ve sonrasında Eğitim Bilimleri alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından yapı, kapsam ve dil geçerliği açısından incelenmiştir. Öğretim üyesi tarafından yapılan revizyon sonrasında, alanına hakim olduğu ve sorulara ayrıntılı cevaplar verebileceği düşünülen, devlet okullarında görevli üç öğretmen ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot uygulamadan alınan dönütler sonucunda formların son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamındaki veriler, örnekleme dahil olan paydaşlardan 25.07.2020-10.08.2020 tarihleri arasında, pandemi döneminde olunması nedeniyle, uygun oldukları zaman diliminde uzaktan canlı bağlantı ve telefon görüşmeleri ile ortalama 14 dakikalık görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Her iki görüşme tipinde de paydaşlardan alınan yanıtlar kısa kısa notlar alınarak yazılı olarak kaydedilmiştir. Paydaşlara, görüşme yapılmadan önce çalışmanın amacı ve öneminden bahsedilmiş ve alınacak yanıtların gizliliği konusunda bilgi verilmiştir. Örneklemden toplanan veriler analiz edilmeden önce farklı kategorideki paydaşlara (yönetici, öğretmen, öğrenci gibi) ait olma durumlarına göre düzenlenmişlerdir. Elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya ve verilerin içerisinde saklı olabilecek gerçekler ortaya konmaya çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Buna göre paydaşlardan elde edilen görüşler ayrıntılı biçimde okunup incelenerek kodlara, alt temalara ve temalara ulaşılmıştır. Bulgulara ait tablolarda kodlara ait frekanslara yer verilmiştir. Ayrıca, tablolardaki bulguların daha açık ve anlaşılır olabilmesi amacıyla görüşmelerde dikkat çeken bazı doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Her iki araştırmacı tarafından belirlenen kodlar arasındaki uyum yüzdesi belirlenerek kodlama güvenilirliği hesaplanmıştır. Çalışmayı yürüten iki araştırmacı aynı veriler üzerinde belirledikleri 325 kodun 312'sinde görüş birliği, 13 kodda ise görüş ayrılığı yaşamışlardır. Kodlayıcılar arasındaki tutarlılık verilerin güvenilirliğinin bir göstergesi olduğundan dolayı (Baltacı, 2017), görüş birliği ve ayrılığına ilişkin değerler Miles ve Huberman'ın (1994) aşağıdaki güvenilirlik analizi formülünde kullanılmıştır:

Güvenirlilik=Görüş birliği sayısı (Görüş birliği + Görüş ayrılığı)

Güvenirlilik=312 (312+13)

Güvenirlilik= .96 olarak hesaplanmıştır.

Kodlamalara yönelik iç tutarlılığı gösteren bu değer en az .80 olması gerekmektedir (Miles & Huberman, 1994). Buna göre görüşme verilerinin yeterli düzeyde güvenilir olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Bulgular

Okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları ve eğitim kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları ve Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f
Avantaj	Zamandan bağımsızlık	Defalarca izleyebilme	3
		Esneklik	1
	Mekândan bağımsızlık	Uzaktan erişim imkânı	2
	Zaman kazanımı	Ulaşım	2
	Farkındalığın Artması	Teknoloji kullanımı	2
	Öğrenme ortamı işlevselliği	Sınıf hâkimiyeti	1
		Kolay odaklanma	1
		Hızlı ilerleyebilme	1
		Ortam sakinliği	1
		Eğitim ihtiyacını giderme	1
Dezavantaj	Teknoloji yetersizliği	İnternet eksikliği	9
		Bilgisayar eksikliği	9
	Duyuşsal eksiklik	Etkileşim yetersizliği	6
		Duygusal bağ kuramama	5
		Motivasyon düşüklüğü	4
	Ölçme değerlendirme sorunları	Değerlendirmenin yapılmaması	3
		Ölçmenin yapılmaması	2
	Ortam yetersizliği	Sosyal öğrenme	2
		Devamsızlık	1
		Süreklilik eksikliği	1
		Aktif katılım yetersizliği	1
	Aktif katılmama	Anında dönüt alamama	1
	Öğretimde tekdüzelik	Öğrenci farklılıkları	1
Hazırlıksız olma	Hazırlıksız Öğretmen	1	
	Hazırlıksız Öğrenci	1	
	Hazırlıksız Veli	1	

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

Çözüm Önerileri	Fırsat eşitliği oluşturma	İnternet	4
		Bilgisayar	4
	Altyapının güçlendirilmesi	İnternet	4
	Ölçme ve değerlendirme	Kısa süreli sınav	3
	Mevzuat oluşturma	Değerlendirme kriterleri	4
		Devam-Devamsızlık durumu	3
		Sorumluluk alanları	1
	Etkileşim artırılması	Ev ziyaretleri	1
	Teknik beceri eğitimi	Öğretmen eğitimi	1
		Öğrenci eğitimi	1
		Veli eğitimi	1
	Denetlenebilir olma	Yoklama alınması	1
	Psikolojik Destek	Öğrenci desteği	1
	Esasların belirlenmesi	Ölçme ve değerlendirme	1

Tablo 2 incelendiğinde okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşlerinin çoğunlukla mekân, zaman ve işlevsellikle ilgili olduğu görülmektedir. Okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin avantajlarına ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Kayıt imkânı ile farklı platformlarda öğrenciler kaçırdığı veya anlamadığı dersleri farklı zamanlarda tekrar etme ve izleme imkânı bulabildiler.”

“Okula gelme durumu olmadan istenilen yerden ders yapma ve derse bağlanma imkânına sahip olunması ayrı bir avantajdır.”

“Evde eğitim sağlanması öğrenme ortamı açısından daha rahat bir imkân sunabilmektedir.”

Tablo 2 incelendiğinde, okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşlerinin çoğunlukla teknoloji, ortam ve ölçme-değerlendirme ile ilgili yetersizlikler şeklindedir. Okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Özellikle bizim okulumuzun bölgesindeki öğrencilerin birçoğunun sosyo-ekonomik düzeyi çok düşük ve bu noktada bilgisayar ve internet erişimi konusunda çok büyük sıkıntıları bulunmaktadır.”

“Uzaktan eğitim sürecinde etkileşim yok denecek kadar azalıyor. Çünkü orada daha çok tek taraflı bir süreç var ve bu da karşılıklı etkileşim konusunda yetersizliğe neden oluyor.”

“Uzaktan eğitimde maalesef sınıf ortamını pek yakalayamadık. Çünkü süreçte ölçme ve değerlendirme yapmadık ve bu da öğrenci değerlendirme kaygısının oluşmamasına neden oldu. Bu durum öğrenciyi daha serbest bir hale getirdi. Ölçme ve değerlendirme eğitimin olduğu yerde bence kesinlikle bulunmalı diyebilirim.”

Tablo 2 incelendiğinde, okul yöneticilerinin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik çözüm önerilerinin çoğunlukla fırsat eşitliğinin sağlanması ve değerlendirilmeye ait esasların belirlenmesi şeklindedir. Okul yöneticilerinin uzaktan eğitimdeki niteliğin artmasına yönelik çözüm önerilerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim süreci daha kontrol edilebilir bir sürece dönüştürülmesi lazım. Bunun için en önce öğrencilerin performans değerlendirilmesine yönelik kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir.”

“Her öğrencide internet ve bilgisayar yok ve dolayısıyla bu durum bunu bir yarış olarak kabul edersek eşit bir hakka sahip olamıyor öğrenci. Dolayısıyla her öğrencide imkânların olmadığıncce eşit bir hale getirilmesi gerekiyor.”

“İnternet bağlantılarında problem olabiliyor ve bu defa sistemden sürekli kopmalar yaşanıyor. İnternet altyapularının desteklenmesi gerekliliği ihtiyacı çıkıyor süreçte.”

Öğrenci velilerinin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları, eğitim kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrenci Velilerinin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları, Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f
Avantaj	Hastalıkta korunma	Bulaş riskinin azalması	7
		Zamandan bağımsızlık	Esneklik
	Zaman kazanımı	Eğitim ihtiyacını giderme	4
		Ulaşım	2
		Öğrenmeye ayrılan süre	1
	Algının güçlendirilmesi	Her yerde eğitim	2
		Her zaman eğitim	1
	Mekândan bağımsızlık	Uzaktan erişim imkânı	2
		Tekrarlanabilir olma	2
	Öğrenme ortamı işlevselliği	Ev ortamı rahatlığı	2
Bireysel öğrenme hızına uygunluk		1	
Stresin azalması		1	
Dezavantaj	Duyuşsal eksiklik	Motivasyon kaybı	14
		Etkileşim yetersizliği	3
		İlgisizlik	2
		Sınıf içi rekabet	1
		Aktif katılım yetersizliği	Anlık soru soramama
	Teknik problemler	Bağlantı kopması	3
		İnternet sorunu	1
	Fırsat eşitsizliği	İnternet	2
		Bilgisayar	2

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

	Ölçme ve değerlendirme sorunları	Ödev yoğunluğu	1
		Ölçme ve değerlendirme olmaması	1
	Kontrol güclüğü	Sınav ortamı	1
		Ödev takibi	1
	Ortam yetersizliği	Aktif öğrenme	1
		Sosyal öğrenme	1
		Sosyalleşme becerileri eksikliği	1
Çözüm Önerileri	Fırsat eşitliğinin sağlanması	İnternet	5
		Bilgisayar	5
		Materyal desteği	1
	Aktif katılım sağlanması	Derslerin canlı yapılması	3
		Soru cevap imkânı	3
		Anında dönüt alabilme	2
		Sınıfın gruplara bölünmesi	2
		Ders sayısının artırılması	2
	Ölçme ve değerlendirme yapılması	Çevrimiçi sınav	2
	Altyapı güçlendirilmesi	İnternet	2
		Bilişim ağı	1
	İletişimin artırılması	Öğretmen	1
		Öğrenci	1
Veli		1	

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenci velilerinin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla hastalıktan korunma, eğitim ihtiyacının giderilmesi ve zamansal durumlardır. Öğrenci velilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim özellikle çocuklarımıza virüsün bulaşma riskinin azalması bakımından bir avantajı vardır. Eğer okulda olmuş olsaydı öğrenciler kuvvetle muhtemel hastalığa yakalanma açısından daha açık bir durum oluşacaktı.”

“Uzaktan eğitim sürecinin öğrencinin kendini iyi hissettiği ve dikkatini toparlayabildiği zamanda başlayabilmesi yani zamanlama açısından esnek olunması süreçte olunlu olarak gördüğüm faktörlerden biridir.”

“Uzaktan eğitimin en basit şekliyle eğitimin devamını sağlamıştır. Yüz yüze eğitim daha avantajlı görülse de en azından bu süreçte çocuklar eğitimden geri kalmamışlardır.”

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenci velilerinin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşlerinin daha çok duyuşsal yetersizlik ve etkileşim eksikliği üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Öğrenci velilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim sürecinde ev ortamının rahatlığından dolayı öğrenciler sürece konsantre olma ve odaklanmada genellikle güçlük yaşadılar. Kesinlikle yüz yüze eğitimde öğrenciler

daha çok motivasyon sağlamaktalar, ev ortamı fazla rahat geldi ve bu açıdan bir dezavantaj oluşturdu.”

“Öğrenciler özellikle anlamadığı ve takıldığı durumlarda soru sormadılar bu da öğrenme ortamını daha pasif bir hale getirdi, sınıfta öğrenci derse daha aktif bir katılım sağlayabiliyordu.”

“Her evde internet ve bilgisayar imkânı yok bu şekilde bildiğim ve eğitimden uzak kaldığını düşündüğüm birçok kişi var bu durum adil olunmanın önündeki bir engel gibi duruyor sanki.”

Tablo 3 incelendiğinde, öğrenci velilerinin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik görüşleri daha çok fırsat eşitliği, derse içi aktif katılım şeklindedir. Öğrenci velilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“İnternet ve bilgisayarı bulunmayan çocuklar için uzaktan eğitimde bu imkânların sunulması gerekmektedir nasıl olur bilemiyorum ama bu duruma kesinlikle bir çözüm bulunmalı bence çünkü her çocuk eşit haklara sahip olmalı.”

“Sınıf mevcutları azaltılarak küçük gruplar halinde derslerin yapılması lazım örneğin her öğretmene 10 öğrenci gibi bir durum. Bu daha çok işlevsel olacaktır çünkü süreçte öğrenci anlık dönüt alabilme durumu vs. olmuyor öğrencinin gerçekten öğrenip öğrenmediği uygun olarak değerlendirilemiyor.”

“Ders sayıları daha çok artırılmalı ve uzaktan eğitim değerlendirilmesi için sınavların yapılması bence kesinlikle olmalı, bu şekilde verim artabilir diğer türlü geride bıraktığımız dönemden bir farkı kalmayacaktır.”

İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları, eğitim kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları, Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f
Avantaj	Zamandan bağımsızlık	Defalarca izleyebilme	7
		Hastalıktan korunma	Sosyal mesafe korunması Bulaşı riskinin azalması Temizlik
	Öğrenme ortamı işlevselliği	Sessizlik	5
		Ortamın rahatlığı	4
		Bireysel öğrenme hızı uygunluğu	4
	Zaman kazanımı	Öğrenmeye ayrılan süre	4
		Ulaşım	3
	Tasarruf sağlama	Fiziksel enerji	3

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

	Farkındalık kazanımı	Her yerde eğitim	1
		Eğitim ihtiyacını giderme	1
		Ekonomik olması	1
Dezavantaj	Ortam yetersizliği	Soru cevap	8
		İletişim	5
		Etkileşim	4
	Duyuşsal eksiklik	Motivasyon kaybı	7
		Sıkıcı olma	6
	Sistem yetersizliği	İnternet	6
	Teknolojiye aşına olunmaması	Öğretmen	6
		Öğrenci	5
		Veli	5
	Sistem Hataları	Bağlantı sorunları	6
		Uygulama sorunları	4
	Fırsat eşitsizliği oluşturması	Bilgisayar	6
		İnternet	3
	Sosyalleşmede eksiklik	Arkadaş ortamı görüşmeleri	3
Sürecin hızlı ilerlemesi		1	
Çözüm Önerileri	Sistemin güçlendirilmesi	Bağlantının iyileştirilmesi	6
		İnternet altyapı desteği	4
	Yüz yüze eğitim	Sosyal mesafenin korunması	3
	Etkileşimin artırılması	Anlık soru sorabilme	3
		Soru cevap yapma	3
		Kameraların açılması	1
	Aktif katılımın sağlanması	Canlı derslerin yapılması	3
		Ders sayılarında azalma	3
		Küçük gruplarla ders	1
	Fırsat eşitliğinin sağlanması	İnternet imkânı	3
		Bilgisayar imkânı	1
		Tablet imkânı	1
		Hibrit eğitim modeli	1

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla hastalıktan korunma, bağımsızlık ve öğrenme ortamının işlevselliği şeklindedir. Öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Arkadaşlarıma aynı ortamda bulunmadığım için sosyal mesafeyi de korumuş oluyorum böylece virüse yakalanma durumundan da korunmuş oluyorum.”

“Okula gitmek zorunda olmadan evde daha rahat çalışabildik, ev ortamı okul ortamından bu açıdan daha avantajlı oldu bizim için.”

“Masada uzaktan eğitimde konunun zor olan bölümlerini daha rahat ve daha yavaş olarak öğrenebiliyorsun izleme özelliğinin olması konunun öğrenmesini kolaylaştırdı.”

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla ortam yetersizliği, fırsat eşitsizliği ve sistemsel sorunlar şeklindedir. Öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Anlamadığımız konularda parmağımızı kaldıramıyoruz ve öğretmene soru sorup cevap alamıyoruz.”

“Sistemde bağlantı sorunları oluyor sürekli ve tekrar bağlanmak durumunda kalıyoruz.”

“Özellikle bazı öğretmenlerimiz teknoloji kullanımı açısından çok zorlandılar, iyi niyetli olarak bir şeyler yapmak istense de teknolojiye hakim olmayınca süreç zorlandı.”

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik çözüm önerilerine yönelik görüşleri daha çok etkileşimin artırılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması şeklindedir. Öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“İnternet altyapuları iyileştirilmeli kesinlikle, kopmalar yaşanmamalı veya en aza indirilmeli ve herkesin internete sahip olabilmesi gerekir”.

“Canlı derslerle sınıf içi iletişimin sağlanması gerekir, öğretmenimle anlamadığım yerleri paylaşabilmeli ve cevap alabilmeliyim.”

“Canlı ders sayıları artırılmalı ve daha az ders bence daha iyi olur. Çünkü uzaktan eğitimde süreç daha zor işliyor bir de üzerine ders çeşitliliği eklenince daha çok zorlanabiliyoruz.”

Üniversite öğrencilerin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları, eğitim kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları, Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f			
Avantaj	Zamandan bağımsızlık	Defalarca izleyebilme	8			
		Zaman kazanımı	Öğrenmeye ayrılan süre Ulaşım	8 7		
	Hastalıktan korunma	Bulaşı riskinin azalması	3			
	Öğrenme ortamı işlevselliği	Grup çalışmaları	Ödev takibi	1		
			Soru cevap	1		
			Anında dönüt alma	1		
			Söz hakkı alabilme	1		
			Rahatlık	1		
			Ders kaynaklarının paylaşımı	1		
			Mekândan bağımsızlık	Uzaktan erişim imkânı		1

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

	Beceri geliştirme	Teknoloji kullanımı	1
		Zaman yönetimi	1
		Eğitim ihtiyacını giderme	1
		Maddi avantaj	1
Dezavantaj	Öğrenme ortamı yetersizliği	Etkileşim yetersizliği	9
		Görüntü olmaması	3
		Uygulama yapılamaması	3
		Süreçte pasiflik	1
		Göz teması	1
		Tartışma	1
		Soru cevap	1
	Duyuşsal eksiklik	Motivasyon düşüklüğü	7
		Odaklanma sorunu	3
		Dikkatin dağılması	2
	Ölçme değerlendirme sorunları	Ödev yükü fazlalığı	5
		Kopyaya açık olma	1
	Sistem hataları	Teknik aksaklıklar	4
		Bağlantı sorunları	4
	Erişim problemi	İnternet	3
	Sürece hazırlıksız olma	Öğretim üyesi	1
		Öğrenci	1
	Öğrenci kontrolsüzlüğü	Derse devamsızlık	1
Çözüm	Yüz yüze eğitim	Uygulamalı derslerde	3
Önerileri	Sistemin güçlendirilmesi	Altyapı desteği	3
	Ölçme değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi	Ödevlerin azalması	3
		Ara sınav yapılması	1
		Ödev ve sınavla ölçüm yapılması	1
	Etkileşimin artırılması	Aktif katılımın sağlanması	2
		Soru cevap saati yapılması	1
		Sınıfların bölünmesi	1
		Kameraların açılması	1
	Fırsat eşitliğinin oluşturulması	İnternet erişimi	2
		Bilgisayar	2

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla zaman kazanımı ve zamandan bağımsızlık şeklindedir. Öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Online ders bittikten sonra videoların sisteme yüklenmesi ve o videoları tekrar tekrar izleyebilmemiz, anlamadığımız yerde geriye sarabilmemiz en büyük avantaj oldu.”

“Okulda ders ayrılan zaman fazla iken uzaktan eğitimde öğrenmeye yönelik zaman da artış oldu. Ayrıca okula gidip gelme açısından da kaybedilen bir zaman olmadı.”

“Yüz yüze eğitimde hastalığa yakalanma tehlikemiz vardı ve bu durum bu riskten bizi korudu diyebilirim.”

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla motivasyon eksikliği ve etkileşim yetersizliği şeklindedir. Öğrencilerden görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Yüz yüze eğitime oranla daha az etkileşimde oluyoruz öğretmenle ve bu da bizim aklımıza sorular takılmasına sebep oluyor.”

“Sınıf ortamı olmayınca motive olmada güçlük yaşanabiliyor, yüz yüze eğitimde motivasyon biraz daha kendiliğinden geliyor.”

“Ben köyde yaşıyorum ve bulunduğum yerde internet çekmiyor dolayısıyla süreçte çok zorlandım. Çünkü internetin olmaması demek hiçbir şeyin olmaması demek gibi bir durum uzaktan eğitimde.”

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik çözüm önerileri çoğunlukla ölme değerlendirilme yapılması ve sistemin güçlendirilmesi ve uygulamalı dersler yüz yüze eğitimin uygulanması şeklindedir. Öğrencilerden görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitimde slayt, video, sunu vb. gibi birçok kaynaktan dersi işledik belki ama uygulama derslerinde yüz yüze eğitim şart ve ne kadar uzaktan eğitim bize eğitim imkânı sunmuş olsa da uygulama derslerinde eksik kaldığımızı ve bunun geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

“Ödevler çok yordu ve artık öğrenmeden ziyade sırf yapılınsın ve bitsin durumu yaşandı, ödevlerin verilme durumu tadında bırakılmalı kesinlikle.”

“Sistemden düşmeler oluyor sürekli tam dersi dinliyoruz bir bakmışsınız sistemden düşmüşsünüz dikkat dağınıcı olabiliyor sonra bu durum, bence sistem iyileştirilmeli.”

Öğretmenlerin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları, eğitim kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları, Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f	
Avantaj	Zamandan bağımsızlık	Defalarca izleyebilme	8	
		Esneklik	5	
	Mekândan bağımsızlık	Uzaktan erişim imkânı	8	
		Her yerde eğitim	1	
	Zaman kazanımı	Ulaşım	5	
	Öğrenme ortamı işlevselliği	Kaynaklara erişim	4	
		Ortam rahatlığı	2	
		Bilgiye ulaşma	1	
		Sınıf yönetimi	1	
		Sessizlik	1	
	Farkındalık kazanımı	Teknoloji kullanımı	2	
		EBA'nın kullanılması	2	
		Eğitimin önemi	1	
	Duyuşsal kazanım	Motivasyon kazanma	3	
		Sürece odaklanma	3	
		Ekonomik olma	3	
	Hastalıktan korunma	Bulaşı riskinin azalması	2	
		Eğitim desteği sağlama	1	
	Dezavantaj	Ortam yetersizliği	Etkileşim sorunu	8
			Sosyalleşme eksikliği	4
Uygulama eksikliği			2	
Sınıfa hâkim olamama			2	
Geri dönüt eksikliği			2	
Öğrenci takibinin zorluğu			1	
Fiziksel materyal olmaması			1	
Göz teması			1	
Öğrenci gözlem eksikliği			1	
Sınıf içi etkileşim			1	
Öğrenmenin kontrol edilememesi			1	
Soru cevap durumu			1	
Erişim problemleri			İnternetin olmaması	8
Fırsat eşitsizliği oluşturma		İnternet gerekliliği	6	
		Bilgisayar gerekliliği	6	
Duyuşsal eksiklik		Motivasyon kaybı	4	
Öğrenci kontrolsüzlüğü		Derse devamsızlık	6	
Ölçme değerlendirme sorunları		Değerlendirmenin yapılması	6	
		Ölçmenin yapılmaması	5	

	Eğitim modeli uygunsuzluğu	İlkokul öğrencileri	3
		Ortaokul öğrencileri	3
	Sistem hataları	Bağlantı kopması	3
		Altyapı yetersizliği	1
Çözüm Önerileri	Fırsat eşitliğinin oluşturulması	İnternet desteği	10
		Erişim imkânının artırılması	6
		Materyal desteği sağlanması	1
	Ölçme ve değerlendirmenin yapılması	Sınavların yapılması	6
		Devamsızlığın değerlendirilmesi	4
	Etkileşimin artırılması	Canlı derslerin artırılması	5
		Öğrencinin kendi öğretmeniyle ders yapması	5
		Veli-öğretmen ve öğrenci etkileşimi	5
		Canlı ders yapılması	3
		Anında dönüt verme	1
	Bilgi verilmesi	Teknoloji kullanımı	3
		Uzaktan eğitimin önemi	2
		Eğitimin gerekliliği	2
	Sistemin güçlendirilmesi	Altyapı desteği	3
	Yüz yüze eğitim	Kısmi olarak yüz yüze eğitim	2
			1
		Ana derslerde	1
Kademeli geçiş			

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla zamansal ve mekânsal olarak bağımsız olunması şeklindedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“En önemli avantajı öğrenciler konuyu istedikleri kadar dinleme imkânı bulabildiler ve ayrıca sınıf ortamına bağlı kalmadan uygun olan herhangi bir ortamda eğitim alma imkânına sahip oldu öğrenciler.”

“Öğrenciler uzaktan eğitimde EBA’daki milyonlarca kaynaklara erişme imkânı elde etti bu onlar için gerçekten ciddi bir destek oluşturdu. Ayrıca bu süreç EBA ve teknoloji kullanım hakkındaki farkındalığımızı da geliştirdi bundan sonra pandemiden sonra bile bunların hayatımızda yeri daha fazla olmalı diye düşünüyorum ”

“Ortamsal ev ortamı fiziki açıdan okul ortamına göre daha rahat bu da artı bir avantaj sağladı öğrencilere ve öğretmenlere.”

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla ölçme değerlendirme kaynaklı, ortamsal ve imkânlara erişile-

bilmesi ile ilgili problemler şeklindedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Öğretmen ve öğrencinin aynı ortamda bulunarak karşılıklı olarak iletişime geçmesi eğitim ve öğretimin kalitesi, etkisi ve kalıcılığı noktasında büyük bir öneme sahip, uzaktan eğitim sistemi bu açıdan yetersiz kaldı maalesef.”

“Süreçte herhangi bir değerlendirme olmaması ve yaptırımların uygulanmaması öğrencilerin derslerden uzaklaşmalarına neden oldu. Öğrenci özellikle Nisan ayından itibaren derslerden daha çok koptu diyebilirim.”

“Uzaktan eğitim daha küçük yaştaki çocuklar için başlı başına dezavantaj, bu sistem daha bilinçli ve farkındalığı yüksek öğrenciler için daha elverişli. Küçük yaştaki çocuklar daha çok temasa ihtiyaç duymaktalar dolayısıyla bu süreç onları zorlamaktadır.”

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin uzaktan eğitimin niteliğinin artmasına yönelik çözüm önerileri çoğunlukla fırsat eşitliğinin sağlanması ve ölçme ve değerlendirmenin yapılması şeklindedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Her öğrenci için internet erişim desteği sağlanarak sürece dâhil olunması sağlanmalıdır. Ayrıca internet bağlantıları sınırsız olarak öğrencilerin kullanımına sunulmalıdır.”

“Öğrenciler değerlendirme kaygısı taşımamalıdır ve bunun için sınavlar mutlaka yapılmalıdır.”

“Süreçte canlı dersler daha çok yapılmalı ve öğrenciler kendi öğretmenleri ile ders yapılmalıdır. Başka öğretmenlerden ders alma evet bazı açılardan avantaj belki ama süreç daha çok az zamanda çok işe dayandığı için öğrenci ile onu en iyi tanıyan öğretmeni ile ders yapılması verimi daha arttıracaktır.”

Öğretim üyelerinin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları, eğitim kalitesini arttırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretim Üyelerinin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları, Eğitim Kalitesini Arttırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f
Avantaj	Zamandan bağımsızlık	Defalarca izleyebilme	10
		Esneklik	7
	Mekândan bağımsızlık	Uzaktan erişim imkânı	8
	Farkındalığın artması	Teknoloji kullanımı	3
	Ortamsal kolaylık	Kaynakların paylaşılabilmesi	3
	Zaman kazanımı	Ulaşım	3
		Öğrenmeye ayrılan süre	2
	Sistematiğe olma	Ders	2
		Ödev	2
		Sınav	2

Kanıtlanabilirlik	Ödev teslimi	2
	Öğrencinin derse katılımı	2
	Sınav	1
	Bireysel öğrenme hızına uygunluk	1
Materyal çeşitliliği	Video	1
	Sunu	1
	Makale	1
Hastalıktan korunma	Bulaşı riskinin azalması	1
Örtük öğrenme	Kişisel gelişim	1
	Eğitim ihtiyacını giderme	1
Ölçme ve değerlendirme	Quiz yapabilme	1
	Sınav çeşitliliği	1
	Anında dönüt verme	1
	Zamandan kazanma	1
Dezavantaj	Duyuşsal eksiklik	7
		6
Teknoloji yetersizliği	İnternet eksikliği	4
	Bilgisayar eksikliği	3
	Bağlantı sorunları	3
Ölçme değerlendirme hataları	Ders devamında adaletsizlik	1
	Ders geçmede kolaylık	1
	Yüksek notlar alma	1
Ortam yetersizliği	Etkileşim	4
	Grup çalışmaları	2
Sistem hataları	İş yükünün artması	4
	Derslerin tekrarlı işlenmesi	1
	Zaman kaybı	1
	Altyapı yetersizliği	1
Ölçme ve değerlendirme sorunları	Kopya çekme	3
	Düşük güvenilirlik	3
	Zaman yetersizliği	2
	Geçerlik problemi	1
Sosyal öğrenme eksikliği	Gözlem yapamama	3
	Rol model olamama	2
Özel hayat sorunları	Kişisel telefon meşguliyeti	2
	Sosyal medya meşguliyeti	2
Hazırlıksız olma	Yönetim	1
	Öğretim elemanları	1
	Öğrenciler	1
	Veliler	1
Etik problemler	İntihal sorunları	2
İş yükü fazlalığı	Ödevlerin fazlalığı	1

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

Çözüm Önerileri	Etkileşim artırılması	Derslerin gruplara bölünerek yapılması	7
		Ders sayısının azalması	6
	Mevzuat oluşturma	Yasal sorumlulukların belirlenmesi	3
		Amaçların belirlenmesi	1
	Fırsat eşitliği oluşturma	İnternet	4
		Bilgisayar	3
	Ders havuzlarının kurulması	Ders materyal paylaşımı	3
	Kontrolün artırılması	Sınav anında kontrol	2
		Ders esnasında kontrol	2
	Merkezi platform oluşturulması	Teknik destek sağlama	2
		Anında problem çözme	1
Bilgilendirme	Sistemin güçlendirilmesi	Uzaktan eğitim süreci	2
		Etik kurallar	1
		Teknoloji kullanımı	1
		Sistem kullanımı	1
		Uzaktan eğitimin avantajı	1
		Uzaktan eğitimin dezavantajı	1
		Soru cevap saati yapılması	1
		Eş zamanlı derslerin yapılması	1
		İnternet altyapıları	1

Tablo 7 incelendiğinde, öğretim üyelerinin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla zamansal ve mekânsal durumlar ile ilgili olduğu görülmektedir. Öğretim üyelerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Öğretim elemanlarının canlı ders uygulamalarının kayıt altına alınması ve bunların öğrenci tarafından tekrar tekrar izlenebiliyor olması kitap ve benzeri materyallerin yanında önemli bir destekleyici oldu.”

“Beklentilerimizin dışında süreç belki hem bizim hem de öğrenciler için teknoloji kullanımı konusunda farkındalığımızın artmasına yardımcı oldu.”

“Uzaktan eğitim bir sistematiklik getirdi aslında hayatımıza mesela ne ödev verildiği belli ve bu ödevin teslim tarihi sisteme yüklenmesi gereken saat belli oldu ve genellikle süreç itiraz olmadan yürüdü. Her şey kayıt altında olduğu için öğrencinin derse gelmesi ödevi teslim etmesi gibi durumlar somut bir şekilde oldu.”

Tablo 7 incelendiğinde öğretim üyelerinin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşleri çoğunlukla duyuşsal yetersizlik ile ilgili durumlardır. Öğretim üyelerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Öğrenciler bu süreçte daha çok motive olmada güçlük yaşadılar, kendilerini bir türlü bu sistemin içine koyup kendi düzenlerini oturtamadılar.”

“Öğretim üyelerinin sınıfta öğrencilere bir rol modeli olma durumu yaşanmadı maalesef, özellikle bazı kazanımlarda bunlar oldukça etkilidir ama bu süreçte bu durumdan uzak kalındı.”

“Öğrenciler sınav ve ödevlerde yeterince kontrol altına alınamadı. Ödevlerde kopyala yapıştır şeklinde ödevler ile sınavlarda da benzer bir durum yaşandı.”

Tablo 7 incelendiğinde, öğretim üyelerinin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik görüşleri çoğunlukla ders sayılarının azaltılarak dersin gruplar halinde yapılması şeklindedir. Öğretim üyelerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Değerlendirmenin adil olabilmesi için kurulacak olan sistemde öğrenciler daha çok kontrol edilebilmelidir.”

“Öğrencilere, bilgisayar gibi teknolojik araçlara ulaşmanın ya da bunları elde etmelerini kolaylaştıracak imkânların sunulması gerekmektedir.”

“Dersin küçük sayıdaki öğrenciler ile yapılması işlevsel olacaktır çünkü sınıf büyüdükçe kopukluk yaşanabiliyor. Öğrenci takibi bu şekilde daha da kolay olmuş olur.”

İl Millî Eğitim yöneticilerinin uzaktan eğitimin avantajları, dezavantajları ve eğitimin kalitesini artırmaya yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. İl Millî Eğitim Yöneticilerinin Uzaktan Eğitimin Avantajları, Dezavantajları ve Eğitim Kalitesini Artırmaya Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Tema	Alt Tema	Kod	f
Avantaj	Beceri gelişimi	Eğitim ihtiyacını giderme	1
		Teknoloji kullanımı	1
		Bilgiye hızlı ulaşım	1
		Ekonomik olması	1
	Farkındalık kazanımı	Her yerde ve şartta eğitim	1
		EBA Kaynak zenginliği	1
Dezavantaj	Duyuşsal eksiklik	Motivasyon kaybı	2
		İlgi eksikliği	1
	Teknoloji yetersizliği	Bilgisayar	1
		İnternet	1
Çözüm Önerileri	Fırsat eşitliği oluşturulması	İnternet	2
		Bilgisayar	1
	Sistemin güçlendirilmesi	Altyapı desteği	1
	Bilgilendirme yapılması	Uzaktan eğitim süreci	1
		Kademeli yüz yüze eğitim	1
	Denetimin sağlanması	Ders denetimi	1

Tablo 8 incelendiğinde, İl Milli Eğitim Yöneticilerinin uzaktan eğitimin avantajlarına yönelik görüşleri teknolojik beceri geliştirilmesi ve farkındalık kazanılması şeklindedir. İl Milli Eğitim Yöneticilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim sürecinde birçok kişi teknolojinin kullanımı konusunda becerilerini geliştirdi kesinlikle.”

“Eğitimin her zaman olabileceğine dair farkındalığımız arttı.”

“Öğrenciler açısından bilgiye daha hızlı ve kolay ulaşım imkânı sağlandı.”

Tablo 8 incelendiğinde, İl Milli Eğitim yöneticilerinin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik görüşleri duyuşsal eksiklik ve teknoloji yetersizliği şeklindedir. İl Milli Eğitim Yöneticilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Uzaktan eğitim göz göze olma durumundan uzak olarak geliyor ve bu durum ilgi ve dikkati toplama açısından güçlük oluşturuyor.”

“Özellikle dezavantajlı bölgelerde internet erişimi ve TV yayınlarının olmaması en büyük sorunlardandır.”

“Öğrencilerin uzun süre ekran başında olmaları belirli bir süre sonra motivasyon kaybına neden olmaktadır.”

Tablo 8 incelendiğinde, İl Milli Eğitim Yöneticilerinin uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik görüşleri daha çok fırsat eşitliği ve altyapı desteği şeklindedir. İl Milli Eğitim Yöneticilerinin görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Teknik altyapının güçlendirilmesi lazım ve dezavantajlı bölgedeki çocuklar için internet ve bilgisayar gibi imkânların ulaşılabilirliğin sağlanması gerekmektedir.”

“Gerekli önlemler doğrultusunda kademeli olarak yüz yüze eğitime geçilmesi daha iyi olacaktır.”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre, COVID-19 pandemi döneminde uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime kıyasla kendi içerisinde birtakım avantaj ve dezavantajlara sahip olduğu görülmektedir. Paydaşlardan alınan görüşler doğrultusunda uzaktan eğitimin avantajlarının daha sıklıkla yüz yüze eğitime göre zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimin yapılabilmesi, derslerin defalarca izlenebilir olması, birtakım kısıtlamalar içerisinde eğitim ihtiyacının karşılanabilir olması, hastalığın bulaşmasına yönelik koruma sağlaması, teknolojinin eğitim içerisindeki önemi üzerindeki farkındalığın artması, teknolojik beceri geliştirme ve ortamsal olarak öğrenme kolaylığı sağlaması şeklinde sıralanabilir. Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; Almaghaslah ve Alsayari (2020) uzaktan eğitimin, eğitim ihtiyacını karşılama açısından önemli bir avantaj oluşturduğunu ve benzer şekilde Kaden (2020) ise uzaktan eğitimin en önemli avantajının COVID-19 pandemi döneminde öğrenme için destek oluşturması olarak görüldüğü-

nü belirlemişlerdir. Andoh ve diğerleri (2020) üniversite öğrencileri üzerinde uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik yapmış oldukları araştırmada, uzaktan eğitime yönelik öne çıkan öğrenci görüşünün teknolojik imkânların daha etkin kullanılması yönünde olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir başka çalışmada De Paepe ve diğerleri (2018) uzaktan eğitimin değerlendirilmesinde avantajlı görünen yönleri, teknolojinin kullanımı ve bu konuda gelişen beceri ve farkındalığın artması olarak belirlemişlerdir. DeNeui ve Dodge (2006) uzaktan eğitimin en büyük avantajının zaman ve mekândan bağımsız olması; Horspol ve Lange (2012) ise uzaktan eğitimin en önemli avantajlı yönlerinin mekânsal olarak kolaylık sağlamakla birlikte ve ayrıca ev ve okula gidiş-geliş anlamında zaman tasarrufu ve çevrimiçi platformlar ile birlikte yüksek nitelikte iletişim sağlanabilmesi ile ortamsal olarak öğrenme kolaylığı sağlaması olarak bulmuşlardır. Chan ve diğerleri (2007) Sars pandemi dönemi içerisinde yapmış oldukları bir araştırmada ise uzaktan eğitimin salgın dönemi içerisinde uzaktan eğitimi sağlayan platformlar sayesinde bilginin paylaşılıp çoğalabildiği ve bu şekilde eğitim sağlayarak eğitimsel ihtiyacın karşılanabildiğini ortaya koymuşlardır. Koç (2020), Türkiye’de öğretim elemanları üzerinde yaptığı araştırmada uzaktan öğrenmenin öğrenciler için ön plana çıkan avantajının uzaktan eğitime ulaşma kolaylığı sağlaması şeklinde bulmuştur. Türkiye’de öğretim üyeleri ile yapılan başka bir araştırmada Alpaslan (2020), öğretim üyelerinin uzaktan eğitime ilişkin belirttikleri avantajlı noktaların uzaktan eğitimin pratik ve esnek olması, zamandan ve mekândan bağımsız olması ve bilgiye erişimde çeşitlilik sağlaması gibi özelliklerle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Koçyiğit ve Uşun (2020) tarafından Türkiye’deki öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelendiği bir araştırmada, öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin olarak gördükleri en önemli noktanın çeşitli nedenlerden dolayı mevcut eğitimin dışında kalan bireylere eğitim-öğretim olanağı sağlaması ön plana çıkmıştır. Benzer bir araştırmada ise Fidan (2020) ilkökul kademesinde çalışan öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik gördükleri en avantajlı noktalar, öğrencilerin derslerden geri kalmaması, rahatlık ve zamandan bağımsızlık sunması olarak belirtilmiştir. Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin incelendiği bir araştırmada ise Yolcu (2020), öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin avantajlı gördükleri hususları derslerin defalarca izlenebilmesi ve rahat bir ortamda takip edilebilmesi olarak bulmuştur. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde, alanyazından elde edilen bulgular ile bu araştırmadan elde edilen sonuçların tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Yapılan araştırmada uzaktan eğitimin sıklıkla ifade edilen dezavantajları ise, ölçme ve değerlendirme eksikliği, motivasyon kaybı, internet ve bilgisayar eksikliği, fırsat eşitsizliği, etkileşim yetersizliği, teknik olarak yaşanan problemler, sosyalleşme eksikliği ve sürece hazırlıksız olma olarak sıralanabilir. İlgili araştırma sonuçları incelendiğinde de benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Ramos-Morcillo ve diğerleri (2020) uzaktan eğitimin dezavantajlı noktalarından birinin öğrencilerin eşit haklara sahip olmamasının oluşturduğunu vurgulamışlardır. Araştırmada özellikle kırsal kesim-

de bulunan öğrencilerin şehir merkezinde bulunan öğrencilere göre daha dezavantajlı konumda olduğu vurgulanmaktadır. Keskin ve Özer Kaya (2020) uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik olarak yaptıkları araştırmada öğrencilerin iletişim sağlama konusunda eksiklik hissettikleri ve eğitim esnasında teknik sorunların yaşandığını bildirmişlerdir. DePaepe ve diğerleri (2018) tarafından yapılan araştırmada da uzaktan eğitimin dezavantajlarının teknik destek yetersizliğinden kaynaklandığını, Horspol ve Lange (2012) uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin bu konudaki dezavantajlarına yönelik algılarının sosyalleşme imkânlarının yetersiz olması olarak görüldüğünü belirtmiştir. Bir diğer araştırmada Koç (2020) uzaktan eğitimin dezavantajlı yönlerinin öğretim elemanı ve öğrenci arasındaki etkileşim eksikliği, öğrencilerin düzenli derse katılmayı ve teknik problemler olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Serçemeli ve Kurnaz (2020) öğrenciler üzerinde yapmış olduğu çalışmada uzaktan eğitimin dezavantajlı yönlerinden birinin öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşim yetersizliği olarak görüldüğünü belirtmiştir. Araştırmadan elde edilen pandemi sürecindeki uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik bir bulgu olan sürece hazır olunamaması, hastalığın aniden ortaya çıkarak çok hızlı yayılması ve bundan dolayı uzaktan eğitim sürecine hızlı ve birden bir geçiş yapma durumu ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Türkiye’de 11 Mart tarihinde görülen ilk vakadan sonra Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK aldığı kararla 23 Mart tarihinde uzaktan eğitime geçiş yaptıklarını bildirmişlerdir. Dolayısıyla klasik olarak yüz yüze verilen eğitimden uzaktan eğitim sürecine kısa bir zaman diliminde geçiş hazırlıksız olma durumu ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca paydaşların uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik olan bir diğer görüşü ise motivasyon kaybıdır. Uzaktan eğitim sağlayan platformların bazı altyapı yetersizlikleri ile sistemin internet ve bilgisayar gerektirmesi ve bazı öğrencilerin de imkânlarının kısıtlı olması süreç içerisinde motivasyonları üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu düşünülebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile alanyazından elde edilen sonuçların birbiri ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Araştırmada paydaşlardan elde edilen bir diğer bulgu uzaktan eğitim sürecinde eğitimin niteliğini artırmaya yönelik çözüm önerileridir. Paydaşlardan elde edilen çözüm önerileri çoğunlukla uzaktan eğitim sürecinde ölçme ve değerlendirilmenin yapılması, internet ve bilgisayar gibi uzaktan eğitim sağlayacak kaynaklara erişimin sağlanarak fırsat eşitliğinin oluşturulması, ders içi aktif katılımın ve etkileşimin artırılması, sistemsel altyapının güçlendirilmesi, öğrencilerin kendi öğretmenleri ile ders yapması ve ders sayılarının azaltılması şeklindedir. Kaden (2020) uzaktan eğitimin birçok öğrenci için destekleyici olabileceğini ancak sosyal bölünmeleri derinleştirmek için dikkatlice tasarlanması ve bireyselleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yılmaz-İnce, Kabul ve Diler (2020) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin bilgisayar ve internete sahip olma imkânlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini etkilediğini belirlenmiştir. Dolayısıyla uzaktan eğitimi sağlayan internet ve bilgisayar gibi kaynakların erişim kolaylığı sosyal bölünmelerin önüne geçmekle birlikte eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi ve dolayısıyla ölçme ve değerlendirmenin sağlıklı

bir şekilde gerçekleştirilebilmesi açısından önemlidir. Çünkü ölçme olmadan değerlendirilme yapılamaz ve sağlıklı bir öğretim süreci olmadan yapılan değerlendirmenin de bir önemi olmayacaktır (Sarı, 2020). COVID-19 pandemi döneminde ölçme ve değerlendirmenin yapılmaması bu konunun sistemsel olarak ele alınmasının gerekliliğini göstermektedir (Can, 2020). Dolayısıyla süreçte kaynaklara eşit bir şekilde erişim sağlamanın öğretim sürecinde kaynaklara ulaşma ve eşitsizlikten doğacak olası sorunların çözümünde işlevsel olacağı belirtilebilir. Gewin (2020) COVID-19 pandemi döneminde öğretimsel olarak yaşanan problemlere ilişkin öğrenciler ile sık sık temas kurma, öğrenciyi derse katılma ve geri bildirimde davet etme, zor durumdaki öğrencilerin belirlenerek desteklenmesi gibi uzaktan öğretim süreci içerisinde ders içi aktif katılımın sağlanması ve etkileşimin artırılmasına yönelik öneriler sunmuştur. Benzer şekilde Attri (2012) yapmış olduğu çalışmada uzaktan eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik olarak öğretmenden geri bildirim alınması ve öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişim ve sınıf içi etkileşimin artırılması şeklindeki önerileri rapor etmiştir. Ayrıca okul öncesi dönemden yükseköğretim ve lisansüstü düzeye kadar her kademede uzaktan eğitim uygulamalarında alt yapının oluşturulması, ders içeriklerinin hazırlanması ile etkili olarak sunumu ve kullanımın da uzaktan eğitimin niteliğinin artmasına yönelik bir ihtiyaç olarak görülmektedir (Sarı, 2020). Ayrıca paydaşların görüşleri doğrultusunda öğrencilerin kendi öğretmenleri ile ders yapmaları ve ders sayılarının azaltılmasının ders içi etkileşimin artırılması ve ders esnasında öğrencilerin takibi açısından işlevsellik katabileceği düşünülebilir.

Çalışmanın sonuçları ve yöntemi açısından uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik olarak aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir:

- Çalışmada uzaktan eğitim sürecinde paydaşlar açısından bazı alt yapı, teknik, donanım ve beceri eksikliklerinin yaşandığı belirlendiğinden dolayı, Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri tarafından uzaktan eğitimle ilgili çeşitli hizmet içi eğitimler ve alt yapı desteğinin sağlanması, ayrıca eğitimcilerin de kendilerinden ve alt yapıdan kaynaklı eksikleri gidermede yeterli çabayı göstermede daha çabalı olmaları önerilebilir.
- Çalışma sonucunda, uzaktan eğitimin bazı açılardan avantajlı olduğu belirlendiğinden, yüz yüze eğitim sürecinde de uzaktan eğitimde edinilen çeşitli tecrübelerin (çeşitli ödevler, etkinlikler, performanslar gibi) belirli oranlarda kullanılmaya devam edilmesi yönünde düzenlemeler yapılabilir.
- Çalışmada, uzaktan eğitimdeki bazı dezavantajlı durumlar belirlendiğinden dolayı, bunların nedenlerine yönelik çeşitli akademik çalışmalar yapılarak, eğitim ortamlarında bu dezavantajların azaltılmasına yönelik iyileştirmeler yapılabilir.
- Çalışmada uzaktan eğitimde yapılan ölçme ve değerlendirme işlemlerinde bazı sorunlar olduğu belirlendiğinden dolayı, uzaktan eğitime özgü ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

- Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Benzer konuda yapılacak başka çalışmalarda, uzaktan eğitimin öğrencilerin akademik başarı, tutum, ilgi gibi çeşitli bilişsel ve duyuşsal özelliklerine etkisine yönelik deneysel çalışmalar düzenlenebilir.

Kaynakça

- AKTAŞ, Ö., Büyüktaş, B., Gülle, M., & Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-9.
- AL LILY, A.E., Ismail, A.F., Abunasser, F.M., & Alqahtani, R.H.A. (2020). Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technology in Society*.
- ANDOH, R. P. K., Appiah, R., & Agyei, P. M. (2020). Postgraduate distance education in University of Cape Coast, Ghana: Students' perspectives. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 21(2), 118-135.
- ALAM, A. (2020). Challenges and possibilities of online education during Covid-19. Preprints. (doi: 10.20944/preprints202006.0013.v1).
- ALMAGHASLAH D., & Alsayari, A. (2020). The effects of the 2019 novel coronavirus disease (COVID-19) outbreak on academic staff members: A case study of a Pharmacy School in Saudi Arabia. *Risk Management and Healthcare Policy*, 13, 795-802.
- ALPASLAN, M. (2020). Öğretim üyelerinin özel yeteneklilerin eğitiminde uzaktan eğitimin kullanımına yönelik görüşleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 126-147.
- ALTUN-Ekiz, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(Özel Sayı 1), 1-13.
- ALTUNTAŞ-Yılmaz, N. (2020). Yükseköğretim kurumlarında Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 15-20.
- ATTRI, A. K. (2012). Distance education: problems and solutions. *International Journal of Behavioral Social and Movement Sciences*, 1(4), 42-58.
- BALTACI, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-14.
- BAWA, P. (2016). Retention in online courses: Exploring issues and solutions—A literature review. *Sage Open*, 6(1), 1-11.
- BAYRAK, M., Aydemir, M. & Karaman, S. (2017). Uzaktan eğitim öğrencilerinin öğrenme stilleri ve doyum düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, <https://doi.org/10.14812/cuefd.310022>.

- CAN, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- CHAN, S. S., So, W. K., Wong, D. C., Lee, A. C., & Tiwari, A. (2007). Improving older adults’ knowledge and practice of preventive measures through a telephone health education during the SARS epidemic in Hong Kong: a pilot study. *International Journal of Nursing Studies*, 244(7), 1120-1127.
- ÇALIŞKAN, S., Süzek, S., & Özcan, D. (2017). *Determining student satisfaction in distance education courses*, 9th International Conference on Theory and Application of Soft Computing, Computing with Words and Perception, ICSCCW 2017, 22-23 August 2017, Budapest, Hungary.
- DE PAEPE, L., Zhu, C., & DePryck, K. (2018). Drop-out, retention, satisfaction and attainment of online learners of Dutch in adult education. *International Journal on E-Learning*, 17(3), 303-323.
- DENEUL, D., & Dodge, T. (2006). Asynchronous Learning Networks and Student Outcomes: The Utility of Online Learning Components in Hybrid Courses. *Journal of Instructional Psychology*, 33(4), 256-259.
- DOBBS, R., del Carmen, A., & Waid-Lindberg, C. (2017). Students’ perceptions of online courses: The effect of online course experience. *The Quarterly Review of Distance Education*, 18(1), 98-109.
- EDELHAUSER, E., & Lupu-Dima, L. (2020). Is Romania Prepared for eLearning during the COVID-19 Pandemic? *Sustainability*, 12(13), 1-29.
- EROĞLU, F., & Kalaycı, N. (2020). Üniversitelerdeki zorunlu ortak derslerden Türk Dili dersinin uzaktan ve yüz yüze eğitim uygulamalarının karşılaştırılarak değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 1001-1027.
- FIDALGO, P., Thormann, J., Kulyk, O., & Lencastre, J.A., (2020). Students’ perceptions on distance education: A multinational study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*.
- FİDAN, M . (2020). Covid-19 belirsizliğinde eğitim: İlkokulda zorunlu uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 24-43.
- GEWIN, V. (2020). COVID-19 bekletilirken öğretimi çevrimiçi taşımak için beş ipucu. *Doğa*, 580, 295-296.
- GURAGAI, M. (2020). Nepalese medical students in the COVID-19 pandemic: Ways Forward, *Journal of the Nepal Medical Association*, 58(225), 352-354.
- HELLEWELL, J. ve diğerleri (2020). Feasibility of controlling COVID-19 outbreaks by isolation of cases and contacts. *The Lancet Global Health*, 8(4), 488-496.
- HORSPPOOL, A., & Lange, C. (2012). Applying the scholarship of teaching and learning: Student perceptions, behaviours and success online and face-to-face. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37(1), 73-88.

Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi

- KADEN, U. (2020). COVID-19 school closure-related changes to the professional life of a k-12 teacher. *Education Sciences*, 10(6), 165.
- KESKİN, M, & Özer-Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- KOCAYİĞİT, A., & Uşun, S. (2020). Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Burdur ili örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 285-299.
- KOÇ, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-39.
- KURNAZ, E., & Serçemeli, M. (2020). Covid-19 Pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, 3, 262-288.
- KÜRTÜNCÜ, M., & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- LEI, S. A., & Gupta, R. K. (2010). College Distance Education Courses: Evaluating Benefits and Costs from Institutional, Faculty and Students' Perspectives. *Education*, 130(4), 616-631.
- LIMBERG, L. (2008). Phenomenography. In L. Given (Ed.), *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. (pp. 612-615). Thousand Oaks, CA: Sage. 611-614.
- MAHDY, M. (2020). The impact of COVID-19 Pandemic on the academic performance of veterinary medical students. Preprints. doi: 10.20944/preprints202006.0130.v1.
- MILES, M, B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (2020a). Bakan Selçuk, koronavirus'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitima-laninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr> web adresinden 03 Nisan 2020 tarihinde edinilmiştir.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI. (2020b). Bakan Selçuk, 23 Mart'ta başlayacak uzaktan eğitime ilişkin detayları anlattı. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktanegitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr>, web adresinden 05 Nisan 2020 tarihinde edinilmiştir.
- RAMOS-Morcillo A.J, Leal-Costa, C., Moral-García J.E & Ruzafa-Martínez, M. (2020). Experiences of nursing students during the abrupt change from face-to-face to e-learning education during the first month of confinement due to COVID-19 in Spain. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5519. doi:10.3390/ijerph17155519.
- SARI, H. (2020). Evde kal döneminde uzaktan eğitim: Ölçme ve değerlendirmeyi neden karantinaya almamalıyız? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 121-128.

- SERÇEMELİ, M., & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- STOJANOVIC, M., El-Khatib, Z., Rovis Brandic, A., & Maalouf, W. (2020). Lions quest skills for adolescence implementation during COVID-19 challenges in Croatia. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(1), 274-275. <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000843>.
- TEASTER, P.B. & Blieszner, R. (1999). Promises and pitfalls of the interactive television approach to teaching adult development and aging. *Educational Gerontology*, 25(8), 741.
- UŞUN, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- WATTS, L. (2016). Synchronous and asynchronous communication in distance learning: A review of the literature. *Quarterly Review of Distance Education*, 17(1), 23-32.
- WORLD Health Organization. (2020). Responding to community spread of COVID-19 : *Interim guidance*, Retrieved from <https://www.who.int/docs/defaultsource/coronaviruse/20200307-responding-to-COVID-19 -communitytransmission-final.pdf>.
- VALENTINE, D. (2002). Distance learning: promises, problems, and possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(3).
- VENTER, K. (2003). Coping with isolation: The role of culture in adult distance learners' use of surrogates. *Open Learning*, 18(3), 271-287.
- YILDIRIM, A., & Şimşek, H.(2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ İnce, E., Kabul, A., & Diler, İ. (2020). Distance education in higher education in the COVID-19 pandemic process: A case of Isparta Applied Sciences University. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 343-351.
- YIP, P. S. F., & Chau, P.H. (2020). Physical distancing and emotional closeness amidst COVID-19, *Crisis*, 41(3), 153-155.
- YOLCU, H. (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemi sürecinde sınıf öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 237-250.
- YÖK. (2020a). Üniversitelerde uygulanacak uzaktan eğitime ilişkin açıklama. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/> adresinden 3 Nisan 2020 tarihinde erişilmiştir.
- ZUHAIRI, A., Wahyono, E., & Suratinah, S. (2006). The historical context, current development, and future challenges of distance education in Indonesia. *Quarterly Review of Distance Education*, 7(1), 95-101.